

УДК 343.147:343.343.6

Климчук М. П. – науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем експертно-криміналістичного забезпечення Національної академії внутрішніх справ, м. Київ;

Бєгалов Є. П. – здобувач науково-дослідної лабораторії з проблем експертно-криміналістичного забезпечення Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

Особливості залучення спеціаліста до проведення огляду під час розслідування незаконного переправлення осіб через державний кордон України поза пунктами пропуску

Розслідування незаконного перетину кордону України поза пунктами пропуску передбачає чимало труднощів, які пов'язані з організованістю їх виконання, конспірацією, наявністю зв'язків із зромадженнями інших держав.

Зазначено, що кримінальні провадження про незаконне переправлення осіб через державний кордон України належать до складних з позицій як юридичного аналізу, так і здійснення досудового розслідування. Це зумовлено: характером способів учинення, яким притаманне знищення багатьох слідів кримінального правопорушення, організованістю та конспірацією протиправних дій, знанням правопорушниками особливостей і недоліків системи охорони й перетину кордону на окремих його ділянках, ускладненим проведенням окремих слідчих (розшукових) дій, браком слідчих і спеціалістів, що володіють спеціальними знаннями й навичками розслідування цієї категорії проваджень, тощо.

Розслідування кримінальних правопорушень аналізованої категорії потребує активнішого застосування спеціальних знань для одержання доказової інформації за допомогою спеціалістів. Важливо, щоб спеціаліст, який надає допомогу слідчому в огляді місця події, мав не лише спеціальні знання в певній галузі, а й достатні навички їх застосування на практиці.

Обґрунтовано, що тісна взаємодія між підрозділами поліції та прикордонної служби щодо взаємного своєчасного інформування про виявлені ознаки незаконного переправлення (підготовки) осіб через державний кордон України поза пунктами пропуску дасть змогу ефективніше проводити слідчі (розшукові) дії під час розслідування цього виду кримінальних правопорушень.

Констатовано, що під час огляду місця події, пов'язаного з незаконним перетином кордону поза пунктами пропуску, у зв'язку з недостатнім залученням спеціалістів і використанням техніко-криміналістичних засобів не всі докази

виявляють, вилучають і досліджують, передусім це стосується початкового етапу розслідування. Крім того, під час створення слідчо-оперативної групи для проведення огляду місця події слід ураховувати, що один з її членів повинен мати достатній досвід роботи з проведення першочергових слідчих (розшукових) дій у процесі розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії.

Ключові слова: кримінальне провадження; кримінальне правопорушення; незаконне переправлення осіб; слідчі (розшукові) дії; спеціаліст.

Постановка проблеми. Попри спрощення процедур перетину державного кордону України й одночасне впровадження заходів, спрямованих на посилення його охорони, поширеними є випадки незаконного переправлення осіб через державний кордон поза пунктами пропуску.

У ст. 332 КК України передбачено кримінальну відповідальність за незаконне переправлення осіб через державний кордон України, організацію незаконного переправлення, керівництво такими діями або сприяння їх учиненню порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод [1]. Викриття й розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії потребує активнішого застосування спеціальних знань для одержання доказової інформації за допомогою спеціалістів.

Актуальність використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним переправленням осіб через державний кордон поза пунктами пропуску, зумовлено тим, що вони дають змогу достовірніше встановити безпосередній факт перетину кордону, сприяють отриманню доказів протиправної діяльності окремих осіб.

Розслідування незаконного перетину кордону України поза пунктами пропуску передбачає чимало труднощів, пов'язаних з організованістю їх виконання, конспірацією, наявністю зв'язків із громадянами інших держав. Реформування кримінального процесуального законодавства та правоохоронної системи загалом висуває підвищені вимоги до органів досудового розслідування стосовно досконалого володіння тактикою та методикою розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із порушенням державного кордону, розробляли І. В. Аверін, Л. Ю. Капітанчук, Ю. І. Літвін, Л. Д. Самигін, В. О. Сич, А. З. Сорока, С. А. Чергінець. Питання застосування спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень вивчали

В. Г. Гончаренко, А. В. Іщенко, В. К. Лисиченко, Р. П. Марчук, І. В. Постика, З. М. Соколовський, В. В. Циркаль та ін.

Метою цієї статті є дослідження особливостей залучення спеціаліста під час огляду місця події та застосування ним спеціальних знань у процесі розслідування незаконного переправлення осіб через державний кордон поза пунктами пропуску. Саме детальна характеристика таких знань надасть можливість виокремити важливі питання, які необхідно вирішувати слідчим у кримінальних провадженнях за цією категорією правопорушень.

Виклад основного матеріалу. Особливе географічне розташування України, наявність спільних кордонів із державами – членами Європейського Союзу, тимчасова окупація частини території України (Автономної Республіки Крим, окремих районів Донецької та Луганської областей) є сприятливими факторами для вчинення кримінальних правопорушень з незаконного переправлення осіб через державний кордон поза пунктами пропуску з різних мотивів (торгівля людьми; нелегальна міграція; незаконний перетин кордону особами, які оголошені в розшук; кримінальні правопорушення терористичного спрямування тощо).

Кримінальні провадження про незаконне переправлення осіб через державний кордон України належать до складних з позицій як юридичного аналізу, так і здійснення досудового розслідування. Це зумовлено: характером способів учинення, яким притаманне знищення багатьох слідів кримінального правопорушення; організованістю та конспірацією протиправних дій; знанням правопорушниками особливостей і недоліків системи охорони й перетину кордону на окремих його ділянках; труднощами проведення окремих слідчих (розшукових) дій; браком слідчих і спеціалістів, що володіють спеціальними знаннями й навичками розслідування цієї категорії проваджень, тощо.

Пошукова діяльність з виявлення осіб, які здійснили незаконний перетин кордону, ґрунтується на сприйнятті слідчим картини події кримінального правопорушення за допомогою визначення тих змін у навколишньому середовищі, які відобразилися в ньому внаслідок підготовки, учинення або приховання зазначеного правопорушення. Проте отримані в такий спосіб відомості не завжди дають підстави для висновку про наявність або відсутність у вчиненому ознак кримінального правопорушення. Виконання цього завдання відбувається

зазвичай на початковому етапі розслідування, після здійснення першочергових дій членами слідчо-оперативної групи (СОГ) на місці події. Тому початковий етап розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 332 КК України, можна схарактеризувати як пошук ознак кримінального правопорушення та здійснення перевірочних заходів для вирішення питання про внесення відповідних відомостей до ЄРДР.

Слідчий огляд є однією з невідкладних слідчих (розшукових) дій, регламентованих ст. 233, 237–239, 241 КПК України [2]. Одним із найскладніших видів огляду є огляд місця події, тому в науковій статті доцільно обмежитися дослідженням специфіки цього виду огляду під час незаконного переправлення осіб через державний кордон України поза пунктами пропуску.

Огляд місця події є невідкладною слідчою (розшуковою) дією. Це зумовлено необхідністю отримання інформації про обставини події в первісному, незміненому стані, оскільки будь-яке зволікання спричиняє втрату речових доказів, зміну слідової картини. Невідкладність огляду місця події пов'язана також із необхідністю оперативного отримання інформації з метою організації розшуку правопорушників, проведення інших слідчих (розшукових) дій, спрямованих на розкриття кримінального правопорушення.

Під час досудового розслідування слідчі мають справу як із традиційними для криміналістики, так і з нетрадиційними слідами та речовими доказами. У таких випадках для належної підготовки й організації слідчої (розшукової) дії, виявлення й оцінювання всіх обставин, що мають значення для кримінального провадження, правильного відбору тих об'єктів, які пов'язані з підготовкою та вчиненням правопорушення, лише базової юридичної підготовки слідчого може бути замало. Тому з метою забезпечення ефективності огляду місця події доцільно залучати спеціалістів. Важливо, щоб спеціаліст, який надає допомогу слідчому в огляді місця події, мав не лише спеціальні знання в певній галузі, а й достатні навички їх застосування на практиці.

У ч.1 ст.71 КПК України передбачено участь у кримінальному провадженні спеціаліста, який володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування й судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок,

а в ч. 2 ст. 71 КПК України – можливість залучення спеціаліста для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складання схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) сторонами кримінального провадження та судом під час судового розгляду [2].

Після набрання чинності Законом України «Про Національну поліцію» у штатній структурі слідчих відділів (відділень) створено підрозділи, що мають виконувати функції з техніко-криміналістичного забезпечення слідчих (розшукових) дій. В Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби МВС України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події, затвердженою наказом МВС України від 3 листопада 2015 року № 1339, визначено: спеціалісти – інспектори-криміналісти, старші інспектори-криміналісти, техніки-криміналісти, а в разі утворення секторів техніко-криміналістичного забезпечення слідчих дій – керівники зазначених секторів, які входять до структури відповідних органів досудового розслідування (інспектори-криміналісти), працівники Експертної служби МВС України в складі спеціалізованої пересувної лабораторії, які володіють спеціальними знаннями та можуть надавати консультації під час досудового розслідування з питань, що потребують спеціальних знань і навичок та залучені як спеціалісти для надання безпосередньої технічної допомоги сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування [3].

Для виявлення, фіксації, вилучення та пакування слідів кримінального правопорушення, речових доказів, установалення свідків і потерпілих, з'ясування обставин кримінального правопорушення, що мають значення для всебічного, повного й неупередженого їх дослідження та встановлення осіб, які його вчинили [4], при чергових частинах органів і підрозділів поліції створюють СОГ, до складу яких входять слідчий (старший СОГ), працівник оперативного підрозділу, інспектор-криміналіст (технік-криміналіст), а також (у разі необхідності) кінолог зі службовим собакою.

Доводиться констатувати, що нині бракує інспекторів-криміналістів (техніків-криміналістів), яких можна було б цілодобово залучати для огляду місця події. Передусім це стосується міських і районних підрозділів поліції, територія обслуговування яких межує з кордоном. У таких підрозділах поліції може бути лише один-два

інспектори-криміналісти, які не спроможні цілодобово забезпечувати техніко-криміналістичний супровід розслідування кримінальних правопорушень. Крім того, з огляду на віддаленість від місця їх дислокації, тривалий час, необхідний для огляду місця незаконного перетину кордону поза пунктами пропуску, окремі керівники підрозділів поліції навмисне не включають інспекторів-криміналістів до складу СОГ, яка буде здійснювати огляд, щоб, за потреби, задіяти його для виконання інших завдань.

На думку Н. І. Клименко, до чинників, які знижують ефективність роботи правоохоронних органів, належить, зокрема, недостатнє використання криміналістичних знань і техніко-криміналістичних засобів у кримінальному судочинстві. Це нерідко стає причиною неповного виявлення й дослідження обставин справи, призводить до неправильного вирішення справи, обмеження законних прав громадян [5, с. 22].

Так, значну кількість оглядів місць подій незаконного перетину кордону поза пунктами пропуску проводять поверхово, квапливо, вибірково або просто формально, а подеколи взагалі не проводять. До підрозділів, які виконують функції з техніко-криміналістичного забезпечення слідчих (розшукових) дій, призначають працівників, які не на належному рівні володіють спеціальними знаннями, необхідними для якісного проведення огляду місця події. Процес їх адаптації в посадах і навчання потребує тривалого часу.

На наше переконання, створення СОГ, у складі якої має бути працівник з досвідом проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування зазначеної категорії правопорушень, сприятиме ефективному пошуку та вилученню об'єктів (речових доказів) для формування доказової бази. Це питання можливо вирішити шляхом внесення відповідних змін до відомчих нормативно-правових документів, які регламентують порядок залучення інспектора-криміналіста (техніка-криміналіста) до слідчих (розшукових) дій.

Попри те, що матеріальна обстановка місця події в разі порушення кордону до моменту прибуття СОГ має бути збережена без суттєвих змін [6, с. 57], аналіз матеріалів кримінальних проваджень засвідчує, що здебільшого практично неможливо встановити конкретний час учинення кримінального правопорушення та забезпечити цілісність слідової картини. Так, похибка у встановленні часу порушення кордону до 30 хв

розширює радіус пошукових заходів до 4 км, а до 60 хв – до 7 км відповідно [7 с. 239].

Зазначене пов'язано, насамперед, із тим, що з моменту фактичного перетину кордону поза межами пропускних пунктів до моменту встановлення такого факту минає певний період часу, тому деякі сліди втрачають ідентифікаційні властивості або ж узагалі стають не придатними для подальшого дослідження, втрачаються, передусім – за несприятливих кліматичних умов. Правопорушники навмисно здійснюють дії з незаконного перетину кордону поза пунктами пропуску за несприятливих погодних умов, заздалегідь передбачаючи знищення слідів своїх незаконних дій саме природним способом (розмиття дощем, засипання снігом слідів взуття, шин транспортних засобів, слідів біологічної діяльності людини, запахових слідів тощо). По-друге, огляду місця події працівниками поліції передуює службовий огляд місця порушення державного кордону, який проводять працівники, що виконують завдання з охорони державного кордону, а це також відтерміновує слідчу (розшукову) дію з огляду місця події. По-третє, правопорушники застосовують приховання слідів порушення кордону, зокрема здійснюють рух спиною вперед, «слід у слід», у спеціальному взутті, що імітує сліди домашніх або диких тварин тощо. Так, аналіз затримань нелегальних мігрантів під час перетинання державного кордону засвідчив, що з метою мінімізації пошкоджень контрольно-слідової смуги вони застосовували поролонові килимки, які розподіляють вагу тіла на площу 2–3 м² [8, с. 88].

Крім того, місце події в разі порушень державного кордону поза пунктами пропуску охоплює значну територію або передбачає огляд декількох ділянок (місця перетину кордону, маршрут нелегальних мігрантів, місце їх затримання тощо). В окремих малонаселених прикордонних районах, гірській місцевості немає можливості залучати до огляду місця події понять із місцевого населення або відповідних фахівців, а залучення як понять будь-яких сторонніх осіб може призвести до розшифровки системи заходів з охорони державного кордону [6, с. 127].

Наявні й інші чинники, що ускладнюють збирання належної доказової інформації та знижують ефективність розслідування. Так, відповідно до ст. 223 КПК України, проведення слідчих (розшукових) дій у нічний час (з 22⁰⁰ до 6⁰⁰) не допускається, за винятком невідкладних випадків, коли затримка в їх проведенні

може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі підозрюваного [2]. Однак, навіть якщо й прийнято рішення про проведення огляду місця перетину кордону поза пунктами пропуску, це потребує:

1) забезпечення СОГ потужними освітлювачами, яких немає в підрозділах поліції;

2) освітлювачі дають змогу здійснювати огляд місця події на обмеженій ділянці, що істотно знижує ефективність огляду та спричиняє втрату окремих слідів, передусім мікроб'єктів.

Слід зважати на те, що ділянки кордону, зокрема місця, де здійснюють незаконний перетин поза пунктами пропуску, не мають твердого покриття, що ускладнює під'їзд СОГ до ділянки місцевості, на якій потрібно провести огляд.

Слідчий огляд у кримінальних провадженнях про незаконне переправлення осіб через державний кордон проводять відповідно до загальних тактичних рекомендацій з огляду місця події.

Організацію та проведення огляду місця події поділяють на три етапи: підготовчий, робочий, завершальний. З огляду на специфіку цього виду кримінальних проваджень, уже на підготовчому етапі спеціалісту слід володіти інформацією, необхідною для належної підготовки до виконання своїх завдань безпосередньо на місці. Спеціаліст повинен з'ясувати, який огляд слід проводити (огляд місцевості, приміщення, речей, документів, інженерно-загороджувальних об'єктів), і мати при собі необхідні основні (наявні в криміналістичних валізах) та додаткові (засоби освітлення, пакування, огороження, додаткове електроживлення тощо) техніко-криміналістичні пристрої, прилади.

На стадії загального огляду спеціаліст отримує повнішу інформацію про подію безпосередньо на місці. Спільно зі слідчим розробляє план детального огляду, окреслює його межі, визначає послідовність огляду, способи пошуку слідів, інших речових доказів, а також обирає відповідні техніко-криміналістичні засоби [9, с. 46]. Крім того, спеціаліст: отримує від слідчого завдання, які необхідно виконати; інформацію про дії прикордонників, здійснені до прибуття спеціаліста; встановлює, які сліди вже виявлено, та забезпечує їх збереження; спільно зі слідчим визначає доріжки пересування вповноважених на проведення огляду учасників СОГ, понять.

Результативність розслідування та попередження кримінальних правопорушень, зазначають учені, залежить переважно від успішної взаємодії слідчого з рештою учасників

кримінального провадження, зокрема зі спеціалістами. Ця взаємодія передбачає погоджену за цілями, завданнями, засобами, місцем і часом узгоджену діяльність у процесі встановлення істини в кримінальному провадженні [10, с. 493].

Ми поділяємо позицію, згідно з якою огляд місця події незаконного перетину кордону поза пунктами пропуску слідчому та спеціалісту необхідно проводити спільно. Це пов'язано, насамперед, зі значною площею огляду. Робота у взаємодії дасть змогу планомірно й ретельно обстежити обстановку, виявити та вилучити всі об'єкти, що знаходяться на місці події і стосуються цієї події, та процесуально правильно їх задокументувати.

Практика засвідчує, що огляд місця перетину кордону поза пунктами пропуску здійснюють у місцях, де найчіткіше відобразилася слідова картина кримінального правопорушення (контрольно-слідова смуга, інженерно-технічні засоби охорони кордону, явні місця переховування тощо).

Найтиповішими слідами, які візуально виявляє та вилучає спеціаліст у зазначеній категорії кримінальних правопорушень, є сліди взуття людини та шин транспортних засобів.

Криміналістичне значення слідів транспортних засобів залежить від відомостей, які встановлюють за результатами їх попереднього огляду, а саме: групова належність транспортного засобу (вид, марка); тотожність транспортного засобу або окремої його частини (колеса, шини); можливі несправності деяких механізмів (сліди гальмування дають підстави для висновку про неодноразову дію колісних гальм; якщо виявлено гальмівну рідину – про несправність гідравлічного приводу гальм); окремі обставини події (напрямок руху транспортного засобу, застосування гальм, швидкість руху перед гальмуванням).

Однак спеціаліст під час огляду слідів транспортних засобів зрідка акцентує увагу на пошуку можливих деталей і частин (слідів-предметів), що відокремилися від транспортного засобу (уламків фар, вітрового скла, фар, бампера тощо); речовин (плям масла, охолоджувальної рідини, фарби, ґрунту, частинок сипкого вантажу); супутні сліди (сліди ніг водія). Сліди виступних, відділених частин транспортних засобів стають об'єктами криміналістичного дослідження для визначення групової (тип, вид засобу) й індивідуальної належності до конкретного транспортного засобу. Крім того, якщо встановлено, яку частину транспортного засобу залишено на місці події, можливо проводити його подальший пошук за характерною ознакою.

На місці незаконного перетину кордону поза пунктами пропуску можуть бути виявлені як одиничні сліди взуття, так і доріжка слідів взуття (ніг), тобто попеременно залишені три і більше слідів різнойменних ніг. Приступаючи до пошуку слідів взуття, що залишені правопорушником(ми), спеціаліст повинен одночасно вирішити питання, чи стосуються виявлені сліди кримінального правопорушення. Пошук слідів взуття доцільно здійснювати на місці їх виявлення або поблизу, а також поширити на найближчу місцевість. Ця вимога зумовлена тим, що на окремій ділянці місцевості сліди можуть бути затоптані й нечіткі, а на відстані вони часто залишаються недоторканими, цілком збереженими.

Під час огляду місця події спеціаліст за слідами взуття (ніг) може вирішити такі основні питання:

– скільки осіб брало участь у перетині кордону, характер їх руху (прихований, без приховування тощо);

– у якому напрямі рухалися правопорушники, які перепони намагалися оминати;

– з якою швидкістю пересувалися правопорушники і де зупинялися.

Зрідка слідчий і спеціаліст визначають взаємозв'язок слідів людини із супутніми слідами. Взаємозв'язок слідів полягає в тому, що одні з них постійно супроводжуються іншими. Наявність взаємопов'язаних і паралельно розміщених слідів з місця незаконного перетину кордону поза пунктами пропуску набуває значення ознак, на підставі яких можна здійснювати пошуки правопорушника. Сліди-«супутники» іноді належать не людині, а тварині. Так, наприклад, сліди правопорушника можуть супроводжуватися слідами собаки або коней, велосипеда. Супутні сліди нерідко утворені предметами (відбитками палиці, на яку опиралися, сліди волочіння ноші тощо).

У зв'язку із приховуванням слідів кримінального правопорушення, слідчий і спеціаліст мають підготуватися, насамперед, до пошуку мікрооб'єктів, що залишаються внаслідок фізіологічної діяльності людини чи безпосереднього контакту з об'єктами обстановки. Наприклад, за волоссям, вилученим спеціалістом, можливо встановити приналежність його людині чи тварині, чоловікові або жінці, встановити регіональну належність, чи є сліди дії на волосся чинників навколишнього середовища, його фарбування тощо. На знайдених недопалках можливо

вилучити сліди слини та зубів. За слідами крові, сечі, поту й інших виділень людини, вилучених із місця події, можна встановити конкретну особу, яка залишила слід.

За результатами аналізу практики, під час проведення огляду місця незаконного перетину кордону поза пунктами пропуску спеціалісти майже ніколи не вилучають зразки рослинного походження (деревина, кора, листя дерев і трав'янистих рослин, квіти, коріння, стебла, кореневища, смола, живиця тощо). Проте сліди об'єктів рослинного походження та продуктів життєдіяльності рослин згодом можуть бути виявлені на одязі підозрюваного, транспортних засобах, що були задіяні до вчинення кримінального правопорушення, тобто стали одним із джерел доказів перебування злочинця безпосередньо в місцях, де здійснювали незаконний перетин кордону.

Висновки. На підставі зазначеного можна дійти висновку, що тісна взаємодія між підрозділами поліції та прикордонної служби щодо взаємного своєчасного інформування про виявлені ознаки незаконного переправлення (підготовки) осіб через державний кордон України поза пунктами пропуску дасть змогу ефективніше проводити слідчі (розшукові) дії під час розслідування аналізованого виду кримінальних правопорушень.

Розглянувши особливості залучення спеціаліста до огляду місця події, пов'язаного з незаконним перетином кордону поза пунктами пропуску, слід зауважити, що тактика проведення огляду та фіксації місця події, незалежно від нормативно-правового закріплення, не змінюється, однак у зв'язку з недостатнім залученням спеціалістів і використанням техніко-криміналістичних засобів не всі докази виявляють, вилучають і досліджують, передусім це стосується початкового етапу розслідування. Крім того, під час створення СОГ для проведення огляду місця події слід урахувати, що один з її членів повинен мати достатній досвід роботи з проведення першочергових слідчих (розшукових) дій у процесі розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії.

Результати дослідження специфіки огляду місця незаконного перетину кордону поза пунктами пропуску можуть бути враховані надалі як слідчими, так й іншими співробітниками поліції під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 332 КК України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. – Назва з екрана.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. – Назва з екрана.
3. Про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 3 листоп. 2015 р. № 1339. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>. – Назва з екрана.
4. З організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 7 лип. 2017 р. № 575. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>. – Назва з екрана.
5. Клименко Н. И. Криминалистические знания: природа, структура, оптимизация использования : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Н. И. Клименко. – Киев, 1993. – 40 с.
6. Руденко В. П. Пограничное следопытство : учеб. пособие / В. П. Руденко. – Хмельницький : Ин-т ПВУ, 1994. – 96 с.
7. Капітанчук Л. Ю. Щодо особливостей огляду місця події за новим Кримінальним процесуальним кодексом України при розслідуванні порушень державного кордону / Л. Ю. Капітанчук // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – № 3. – С. 406.
8. Капітанчук Л. Ю. Особливості розслідування нелегальної міграції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Л. Ю. Капітанчук. – Київ, 2011. – 250 с.
9. Разумов Э. А. Практическое руководство по осмотру места происшествия: теория, тактика, техника : учеб.-практ. пособие / Э. А. Разумов, Н. П. Молибога. – Киев, 2015. – 750 с.
10. Аверьянова Т. В. Криминалистика : учебник / Т. В. Аверьянова, Р. С. Белкин. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : НОРМА, 2005. – 992 с.

REFERENCES

1. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: vid 5 kvit. 2001 r. No. 2341-III [Criminal Code of Ukraine from April 5, 2001, No. 2341-III]. (n.d.). zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].
2. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: vid 13 kvit. 2012 r. No. 4651-VI [Criminal Procedural Code of Ukraine from April 13, 2012, No. 4651-VI]. (n.d.). zakon0.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> [in Ukrainian].
3. Nakaz MVS Ukrainy "Pro poriadok zaluchennia pratsivnykiv orhaniv dosudovoho rozsliduvannia politsii ta Ekspertnoi sluzhby Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy yak spetsialistiv dlia uchasti v provedenni ohliadu mistsia podii": vid 3 lystop. 2015 r. No. 1339 [Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine "On the Procedure for Involving Employees of the Pre-trial Investigation Police and the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine as Specialists for Participation in the Review of the Place of the Event" from November 3, 2015, No. 1339]. (n.d.).

zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15> [in Ukrainian].

4. Nakaz MVS Ukrainy "Z orhanizatsii vzaiemodii orhaniv dosudovoho rozsliduvannia z inshymy orhanamy ta pidrozdilamy Natsionalnoi politsii Ukrainy v zapobihanni kryminalnym pravoporushenniam, yikh vyiavlenni ta rozsliduvanni: vid 7 lyp. 2017 r. No. 575 [Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine "From the organization of interaction of pre-trial investigation bodies with other bodies and units of the National Police of Ukraine in the prevention of criminal offenses, their detection and investigation" from July 7, 2017, No. 575]. (n.d.). *zakon0.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17> [in Ukrainian].

5. Klimenko, N.I. (1993). Kriminalisticheskie znaniia: priroda, struktura, optimizaciia ispolzovaniia [Forensic knowledge: nature, structure, optimization of use]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kiev [in Russian].

6. Rudenko, V.P. (1994). *Pogranichnoe sledopytstvo [Border tracing]*. Hmelnickii: In-t PVU [in Russian].

7. Kapitanchuk, L.Yu. (2013). Shhodo osoblyvosti ohliadu mistsia podii za novym Kryminalnym protsesualnym kodeksom Ukrainy pry rozsliduvanni porushen derzhavnoho kordonu [On the features of the review of the place of the event under the new Criminal Procedural Code of Ukraine in the investigation of violations of the state border]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav, Scientific Bulletin of the Dnepropetrovsk State University of Internal Affairs*, 3, 406 [in Ukrainian].

8. Kapitanchuk, L.Yu. (2011). Osoblyvosti rozsliduvannia nelegalnoi mihratsii [Features of Investigation of Illegal Migration]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

9. Razumov, E.A., & Moliboga, N.P. (2015). *Prakticheskoe rukovodstvo po osmotru mesta proisshestviia: teoriia, taktika, tehnika [Practical guidance on the inspection of the scene: theory, tactics, technology]*. Kiev [in Russian].

10. Averianova, T.V., & Belkin, R.S. (2005). *Kriminalistika [Criminalistics]* (2nd ed., rev.). Moscow: NORMA [in Russian].

Стаття надійшла до редколегії 20.04.2018

Klymchuk M. – *Research Fellow of the Research Laboratory on Problems of Forensic Support of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine;*

Biehalov Ye. – *Research of the Research Laboratory on Problems of Forensic Support of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine*

Features of Involvement of a Specialist in the Survey during the Investigation of the Illegal Transshipment of Persons across the State Border of Ukraine beyond the Particulars

An investigation into the illegal crossing of the Ukrainian border outside of the border crossing points causes a lot of difficulties due to the organization of their execution, conspiracy, and the existence of links with citizens of other states.

It is noted that criminal proceedings on illegal transfer of persons across the state border of Ukraine are complicated both from the point of view of legal analysis and from the point of pre-trial investigation. This is to a large extent explained by the nature of the methods of committing, which entail the destruction of many traces of a criminal offense, the organization and conspiracy of wrongful acts, the knowledge of offenders of the peculiarities and deficiencies in the system of protection and crossing the border at its separate sections, the difficulties of conducting separate investigatory (search) the lack of sufficient number of investigators and specialists with special knowledge and skills to investigate this category of proceedings, etc.

It is noted that disclosure and investigation of criminal offenses of this category requires the wider use of special knowledge for obtaining evidence with the help of specialists. Therefore, in order to ensure the effectiveness of the site review, it is advisable to attract specialists. It is especially important that the specialist who provides assistance to the investigator in the review of the site of the event, had not only special knowledge in a particular field, but also sufficient skills for their application in practice.

It was concluded that close interaction between the police and the Border Guard units in terms of mutual timely information on identifying the signs of illegal transfer (preparation) of persons across the state border of Ukraine beyond the border crossing points will allow to conduct investigative (search) actions more effectively while investigating this type of criminal offenses.

Considering the features of attracting a specialist to the review of the place of the event connected with illegal crossing of the border outside the border crossing points, it is noted that the tactics of the inspection and fixing of the place of the event, regardless of the legal consolidation, does not change, but due to the lack of involvement of specialists and insufficient use of technical and forensic means, not all evidence is detected, withdrawn and investigated, especially at the initial stage of the investigation. In addition, during the creation of the SOG for the review of the scene, it should be taken into account that one of its members has sufficient experience in conducting first-class investigatory (search) actions in the investigation of criminal offenses of this category.

Keywords: criminal proceedings; criminal offenses; illegal transfer of persons; investigators (wanted) actions; specialist.